

PLATNI PROMET

4. PREDAVANJE – SKDD, TRANSAKCIJSKI RAČUN

FUNKCIJE SREDIŠNJE KLIRINŠKO DEPOZITARNOG DRUŠTVA (SKDD)

Povijest SKDD

- osnovano je 18.4.1997.god., s radom je započela 1999.god. (kao SDA)
- 3.3.2009.god. središnja depozitarna agencija (SDA) obavila je upis promjene tvrtke – **Središnje klirinško depozitarno društvo**
- poslovanje je regulirano Zakonom o tržištu kapitala i Zakonom o trgovačkim društvima

Zakon o tržištu kapitala

- stupio na snagu 1. siječnja 2009.
- središnja depozitarna agencija d.d. nastavila poslovanje kao SKDD koje je dobilo odobrenje za obavljanje **djelatnosti**:
 - upravljanje središnjim depozitorijom nematerijaliziranih vrijednosnih papira
 - upravljanja sustavom poravnanja i namire transakcija sklopljenih na uređenom tržištu ili multilateralnoj trgovinskoj platformi (MTP-u) ili izvan određenog tržišta i MTP-a (OTC transakcija)
 - određuje jedinstvene identifikacijske oznake nematerijaliziranih vrijednosnih papira (ISIN i CFI oznake)
- SKDD osniva se i posluje kao dioničko društvo u skladu sa ZTK-om i ZTD-om
- temeljni kapital SKDD-a mora iznositi najmanje 20.000,00 kn
- temeljni kapital SKDD-a iznosi 22.500.000,00 kn
- sve dionice glase na ime i izdaju se u nematerijaliziranom obliku
- reguliran je od strane HANFE
- mjesto na kojem se u obliku elektroničkih zapisa vode podaci o:
 - izdavateljima
 - vrijednosnim papirima
 - vlasnicima tih vrijednosnih papira na nivou cijele RH

DJELATNOST SKDD-A:

SKDD može obavljati sljedeće djelatnosti:

1. poslove vođenja središnjeg depozitorija nematerijaliziranih vrijednosnih papira
2. poslove vođenja središnjeg registra financijskih instrumenata
3. poslove upravljanja sustavom poravnanja i namire transakcije sklopljenih na uređenom tržištu i MTP-u ili izvan uređenog tržišta i MTP-a
4. usluge vezane uz korporativne akcije izdavatelja nematerijaliziranih vrijednosnih papira
5. poslove pohrane dionice u svezi s preuzimanjem dioničkih društva
6. poslove u vezi isplate i drugih prinosa iz nematerijaliziranih vrijednosti papira i druge financijske instrumente

POSLOVI VOĐENJA SREDIŠNJEG DEPOZITORIJA NEMATERIJALIZIRANIH VRIJEDNOSNIH PAPIRA:

- **SREDIŠNJI DEPOZITORIJ** je središnji registar nematerijaliziranih fin instrumenata u koji se upisuju prava iz nematerijaliziranih VP, imatelji tih prava i prava trećih osoba na vrijednosnim papirima
- **NEMATERIJALIZIRANI VRIJEDNOSNI PAPIR** je elektronički zapis na računu vrijednosnih papira u računalnom sustavu središnjeg depozitorija kojim se njegov izdavatelj obvezuje zakonitom imatelju ispuniti obvezu sadržanu u nemat. vrijed. papiru.
- multilateralna trgovinska platforma (MTP) je multilateralni sustav koji spaja ponudu i potražnju sa financijskim instrumentima više zainteresiranih trećih strana
- MTP-om može upravljati investicijsko društvo ili tržište operator koji za to dobije odobrenje HANFE

- osnovna značajka MTP-a su **niži zahtjev** transparentnosti u odnosu na uređeno tržište i s tim povezan, **veći rizik** ulaganja u financijske instrumente kojim se trguje na MTP-u

USLUGE SKDD-a:

- središnji depozitorij nematerijalnih vrijednosnih papira
- poravnanje i namira
- upravljanje rizikom
- dodjela ISIN broja i CFI oznake
- korporativne akcije dioničkih društava

DEPOZITORIJ

- vođenje podataka o:
 - članovima izdavateljima
 - osobama koji raspolažu povlaštenim informacijama
 - vrijednosni papiri
 - vlasnicima računa i njihovim pozicijama
 - vrstama računa (osnovni, skrbnički, račun portfelja, račun kolaterala, povjerenički račun itd.)
 - ispravama koje nisu dematerijalizirane
 - opunomoćenicima koji ostvaruju prava glasa
 - povijest promjena

DEMATERIJALIZIRANI VRIJEDNOSTI PAPIRI:

- skupo tiskanje dionica
- dematerijalizirane dionice vode se u SKDD
- nisu sva dionička društva dematerijalizirali svoje dionice
- problemi: oprema, zloupotreba, ...

ELEKTRONIČKI ZAPISI U DEPOZITORIJU

- **OZNAKA ČLANA** – svaki je član jednoznačno određen oznakom člana
- **SKDD-I**
 - **oznaka člana + oznaka vrste člana**
 - **I** (izdavatelj), **B** (broker), **S** (skrbnik), **M** (sudionik novčanog tržišta)
- **OZNAKA VRIJEDNOSNOG PAPIRA** – svaki je vrijednosni papir jednoznačno određen oznakom vrijednosnog papira
- **SKDD-R-A**
 - **oznaka člana + oznaka vrste vrijednosnog papira + pobliža oznaka**
 - **R** (redovna dionica), **P** (povlaštena dionica), **O** (obveznica)
- svakom vrijednosnom papiru dodjeljuje se jedinstveni ISIN broj i CFI oznaka prema standardima ANNA-e

- poslovi upravljanja sustavom **poravnanja i namire** transakcija sklopljenih na uređenom tržištu i MTP-u ili izvan uređenog tržišta i MTP-a (multilateralna trgovinska platforma) (OTP-a)
- **PORAVNANJE** označava postupak uspoređivanja podataka po sklopljenim pravnim poslovima s nematerijaliziranim vrijednosnim papirima, utvrđivanje rokova podmirenja tih pravnih poslova te izračun obveza za namiru → proces pripreme transakcije za namiru
- **NAMIRA** označava postupak posredovanja i kontrole prijenosa nemat vrijed papira i/ili plaćanja u svezi s pravnim poslovima s vrijednosnim papirima → realizacija određene transakcije u slučaj SKDD-a na financijskim tržištima

DEFINICIJA PORAVNANJA I NAMIRE

PORAVNANJA – postupak pripreme transakcije za namiru

Poravnanje uključuje:

- razvrstavanje transakcija u jedan postupak namire
- izračun obveza u vrijednosnim papirima i novčanim sredstvima
- izmjene/otkazi transakcija
- raspoređivanje (alokacija) transakcija
- izvještavanje o transakcijama
- izračun rizika po transakcijama razvrstanim u postupak UN (GGN i PGGN)

NAMIRA – ispunjenje obveza ugovorenih strana po transakciji

- najveći financijski rizik u postupku poravnanja i namire nastaje u postupku namire odnosno u postupku gdje dolazi do konačnog, neopozivog prijenosa vrijednosnih papira s prodavatelja na kupca i konačnog, neopozivog prijenosa novca s kupca na prodavatelja

- u praksi razlikujemo nekoliko metoda namire, a to su:

- isporuka na temelju plaćanja (DvP – Delivery versus Payment)
- isporuka bez plaćanja (FoP – Free of payment)
- namira zamjenom vrijednosnim papirom (DvD – Delivery versus Delivery)

- transakcija sklopljena na uređenom tržištu i na MTP-u zaprimaju se u sustavu poravnanja i namire u tzv. „locked-in“ statusu odnosno kao konačne i neopozive

- u skladu s kriterijem utvrđenim **Pravilima SKDD-a čl. 106 do 109, transakcije se razvrstavaju u:**

- **ugovorenu namiru**
- **pojedinačnu namiru**
- **namiru zamjenom vrijednosnim papirima**

UGOVORNA NAMIRA

- ugovorena namira je namira transakcija kojima se prenose vrijednosni papiri i uz plaćanje ili bez plaćanja, pri čemu SKDD jamči namiru za sve transakcije koje se namiruju u postupku ugovorne namire, u skladu s Pravilima i Uputom SKDD-a.

POJEDINAČNA NAMIRA

- pojedinačna namira je vrsta namire transakcija sklopljenih između članova sudionika, kojima se prenose vrijednosni papiri uz plaćanje ugovorene cijene ili bez plaćanja, u skladu s Pravilima i Uputom SKDD-a

NAMIRA ZAMJENOM VRIJEDNOSNIM PAPIROM

- namira zamjenom vrijednosnim papirom je vrsta namire transakcijom između članova sudionika koji su sklopili transakcije, kojim se jedni vrijednosni papiri zamjenjuju za druge vrijednosne papire bez plaćanja, u skladu s Pravilima i Uputom SKDD-a

PROCEDURA UGOVORNE NAMIRE

- podatke o trgovanjima na tržištu Društvu dostavlja koordinator tržišta istog dana kada je transakcija sklopljena (tzv. T + O)

- primitkom podataka smatra se da su trgovanja na tržištu konačna i članovi ne mogu provesti nikakvu izmjenu u svezi tih trgovanja ili ih otkazati, osim u iznimnim situacijama

- kad je član sudionik kupac ili prodavatelj u transakciji, dužan je odrediti kako će se količina VP koje je kupio ili prodao rasporediti po računu vlasnika VP njegovih stranaka u depozitoriju

- na T + 3 = UGOVORNA NAMIRA

T+3 – znači da kupac ima 3 dana da račun sjedne na račun prodavatelja

- u trenutku namire, SKDD postaje druga ugovorna strana u svim transakcijama koje su prihvaćene za postupak ugovorne namire

- na dan namire SKDD jamči namiru za one transakcije koje se namiruju u postupku ugovorne namire, ako član kojemu se namira jamci ispuni svoju obvezu predaje prodanih VP, i / ili plaćanja kupljenih VP

- SKDD je osnovala jamstveni fond kako bi osigurala potrebna sredstva za ispunjenje neispunjenih obveza za namiru

- član sudionik koji ne ispuni svoju obvezu predaje vrijednosnih papira SKDD-u, imat će dugovnu poziciju za vrijednosne papire na računu za ugovornu namiru

- ako ugovorna pozicija postoji i nakon 2 dana od dana kada je nastala, SKDD će pokrenuti postupak prisilne kupnje vrijednosnih papira

- i u ovoj situaciji može koristiti sredstva Jamstvenog fonda

FINANCIJSKI SUSTAV

- **nositelji ponude i potražnje:** 1. stanovništvo, 2. poduzeća, 3. država
- **financijsko tržište:** 1. tržište novca, 2. tržište kapitala, 3. devizno tržište, 4. OTC
- **financijski instrumenti:** 1. vlasnički vrijednosni papiri, 2. dužnički vrijednosni papiri, 3. izvedenice
- **financijske institucije:** 1. depozitne financijske institucije, 2. nedepozitne financijske institucije
- **financijski tokovi**
- **pravne norme i regulacija:** HNB i HANFA

ZAKON O PLATNOM PROMETU

Cilj:

- usklađenje sa pravnom stečevinom EU
- osnova za usklađenje: Payment Services Directive (2007)
- nositelj izrade prijedloga Zakona: HNB
- usvajanje: 23.10.2009.
- stupanje na snagu: 1.1.2011.
- rok za donošenje podzakonskih akata: 6 mjeseci

OSNOVNE ZNAČAJKE:

- **potpuno novi i širi način reguliranja platnog prometa**
- **jedinstveno uređuje domaći i prekogranični platni promet**
- **određuje i regulira platne usluge**
- **uvodi nove pružatelje platnih usluga**

OBILJEŽJA I ORGANIZACIJA DOMAĆEG PLATNOM PROMETA

- registar računa, otvaranje, vođenje i zatvaranje računa poslovnih subjekata

REGISTAR I JEDINSTVENI REGISTAR RACUNA

REGISTRI GODIŠNJIH FINANCIJSKIH IZVJEŠTAJA – javna elektronička knjižnica hrvatskog gospodarstva

REGISTAR RAČUNA - je evidencija svih računa poslovnih subjekata kod određenog pružatelja platnih usluga

REGISTAR KONCESIJA – jedinstveni elektronička evidencija ugovora i središnji izvor informacija o svim vrstama koncesija danima na području RH

REGISTRI GODIŠNJIH FINANCIJSKIH IZVJEŠTAJA

- središnji izvor informacija o uspješnosti poslovanja i financijskom položaju pravnih i fizičkih osoba koji su obveznici poreza na dobit
- svatko, bez obveze iznošenja razloga traženja, može dobiti financijsko izvješće nekog poslovnog subjekta koji je obveznik podnošenja godišnjeg financijskog izvješća Registru, i to za više godina
- osim za potrebe javnosti, Registar je ustrojen i s namjerom da se smanji opterećenje poslovnih subjekata koji slične financijske izvještaje moraju predavati na više mjesta tj. raznim državnim institucijama

JEDINSTVENI REGISTAR RAČUNA

JEDINSTVENI REGISTAR RAČUNA je elektronička baza podataka koja sadrži račune:

- poslovnih subjekata
- građana
- RH
- jedinica lokalne uprave i samouprave
- račune obveznika dostave

Obveznici dostave podataka u jedinstveni registar računa su:

- HNB
- banke
- stambene štedionice
- kreditne unije

-> dužni su dnevno ažurirati podatke u JRR

- ustrojen 1.4.2002.god.
- vodi ga FINA
- osnovna svrha ustroj i vođenja JRR-a je omogućavanje brzog i učinkovitog izvršenja osnova za plaćanje
- JRR se koristi i za uvid i pretraživanje računa poslovnih subjekata te za obavljanje drugih poslova platnog prometa
- FINA upisuje oznake blokade računa i oznaku zabrane raspolaganjem novčanim pologom, štednim ulogom i oročenim novčanim sredstvima, te oznaku stečaja ovršenika (oznaka „DA“ – u stečaju)
- JRR **ne sadrži podatke o stanju računa** o već podatke o **postojanju računa** i o tome je li račun blokiran ili nije

OBVEZNICI U JRR DOSTAVLJAJU:

1. podatke o otvorenim računima u banci za sve transakcijske račune prema propisima kojima se uređuje platni promet i način otvaranja i vođenje transakcijskih računa
2. podatke o novčanim sredstvima:
 - novčanom pologu po viđenju i ulogu na štednju po viđenju
 - oročenim novčanim sredstvima
 - stambenom štednom ulogu
 - depozitu u kreditnoj uniji

TRANSAKCIJSKI RAČUNI

PODACI ZA TRANSAKCIJE RAČUNE POSLOVNIH SUBJEKATA

- MB, OIB, broj računa po IBAN konstrukciji, naziv poslovnog subjekta, sjedište poslovnog subjekta, blokada, oblik organizacije, djelatnost, oznaka županije/grada/općine, datum otvaranja, datum zatvaranja računa
- i drugi podaci o transakcijskom računu poslovnog subjekta (oznaka valute, oznaka države, vrsta statusne promjene, oznaka izuzeća od prisilne naplate, pravni slijednik i dr.

PODACI ZA TRANSAKCIJE RAČUNA ZA GRAĐANE

- MB, OIB, broj računa po IBAN konstrukciji, ime i prezime građanina, prebivalište, blokada, oznaka županije/grada/općine, datum otvaranja, datum zatvaranja računa, oznaka valute
- podaci o računima građana, tajni su i dostupni jedino sudbenim i istražnim tijelima te tijelima nadzora

Zakonska osnova:

- Zakon o platnom prometu
- Odluka o načinu otvaranja transakcijskih računa

- tekući račun, odnosno žiroračun koji vodi jedan od sljedećih pružatelja platnih usluga:

- 1) kreditna institucija sa sjedištem u RH (banke)
- 2) podružnica kreditne institucije iz druge države članice sa sjedištem u RH
- 3) podružnica kreditne institucije iz treće države sa sjedištem u RH
- 4) HNB

KREDITNE INSTITUCIJE su:

- 1) Kreditne institucije sa sjedištem u RH
- 2) Podružnica kreditne institucije iz druge države članice sa sjedištem u RH
- 3) Podružnica kreditna institucija iz 3 države sa sjedištem u RH

- transakcijski račun jest i račun koji pružatelj platnih usluga vodi za potrebe izvršavanja platnih transakcija u svoje ime

- HNB može potpisati i druge račune za plaćanje koje vode pružatelji platnih usluga, propisuje način otvaranja transakcijskih računa

PRUŽATELJI PLATNIH USLUGA

- 1) kreditna institucija sa sjedištem u HR
- 2) institucija za elektronički novac sa sjedištem u HR
- 3) institucija za platni promet sa sjedištem u HR
- 4) HNB kad ne djeluje u svojstvu monetarne vlasti ili druge javne vlasti
- 5) RH i jedinice lokalne ili područne (regionalne) samouprave kad ne djeluje u svojstvu javne vlasti
- 6) kreditna institucija sa sjedištem u državi članici
- 7) institucija za elektronički novac sa sjedištem u državi članici
- 8) institucija za platni promet sa sjedištem u državi članici
- 9) podružnica kreditne institucije iz treće države sa sjedištem u RH
- 10) podružnica institucije za elektronički novac iz treće države sa sjedištem u RH
- 11) Europska središnja banka kad ne djeluje u svojstvu monetarne vlasti ili druge javne vlasti

račun za plaćanje = ~~transakcijski račun~~

- bilo koji račun koji vodi pružatelj platnih usluga, a koristi se za izvršenje platnih transakcija (npr. račun koji vodi IPP u svrhu izvršenja platnih transakcija) – **RAČUN ZA PLAĆANJE**

- račun koji vodi kreditna institucija, podružnica kreditne institucije iz države članice i iz treće države i račun koji vodi HNB – **TRANSAKCIJSKI RAČUN**

OTVARANJE I VODENJE RAČUNA

- račune za obavljanje platnog prometa sudionicima otvaraju i vode pružatelji platnih usluga.
- račune banke, račune RH i drugih računa otvara i vodi HNB u skladu sa Zakonom o Hrvatskoj narodnoj banci
- pružatelj usluga otvara račune sudionicima na njihov zahtjev, na temelju ugovornog odnosa ili na temelju propisa.
- podatci o prometu i stanju na računima sudionika su bankarska tajna

KONSTRUKCIJA RAČUNA

- pružatelj platnih usluga otvara kod sebe račune koje vodi prema konstrukciji koja je propisana odlukom kreditne institucije:

- 1) sa sjedištem u RH
- 2) podružnica iz druge države članice sa sjedištem u RH
- 3) podružnica kreditne institucije iz 3. države sa sjedištem u RH

KONSTRUKCIJA RAČUNA

- kreditna institucija otvara račune prema konstrukciji koja sadrži ukupno 17 brojeva znakova

- konstrukcija računa sastoji se od dvaju dijelova i to:

- prvi dio - vodećeg broja kreditne institucije
- drugi dio - broj (partija) transakcijskog računa kod kreditne institucije

PRVI DIO – VODEĆI BROJ

- dodjeljuje ga HNB u odobrenju za pružanje platnih usluga

- vodeći broj banke sastoji se od 7 brojeva znakova (n1, n2, n3, n4, n5, n6, n7) od kojih:

- niz od prvih 6 brojeva znakova (n1, n2, n3, n4, n5, n6) jest **jedinstveni kod** kreditne institucije

- posljednji brojčani znak (n7) jest kontrolni broj koji se računa, za niz od prvih šest brojeva znakova (n1, n2, n3, n4, n5, n6) po međunarodnoj normi ISO 7064 „Modul 11,10“

DRUGI DIO – BROJ RAČUNA KOD KREDITNE INSTITUCIJE

- broj računa u banci sadrži 10 brojevanih znakova (n1, n2, n3, n4, n5, n6, n7, n8, n9, n10) koji se sastoji od 3 dijela:
- prvi brojčani znak (n1) je oznaka korisnika transakcijskog računa
- drugi brojčani znak (n2) označava namjenu računa
- drugi dio (n3,n4,n5,n6,n7,n8,n9) jest **redni broj računa** u banci i sastoji se od 7 brojevanih znakova
- treći dio (n10) je **kontrolni broj** i sastoji se od 1 brojčanog znaka

PRVI BROJČANI ZNAK (n1)

- brojčani znak „1“ – za transakcijski račun koji kreditna institucija otvara na ime korisnika platnih usluga koji u okvirnom ugovoru, ili propisu na osnovi kojega se transakcijski račun otvara, djeluje u području svije gospodarske ili druge djelatnosti ili slobodnog zanimanja te tijela državne vlasti, tijelo državne uprave, jedinica lokalne samouprave (u nastavku teksta: transakcijski račun poslovnih subjekata), i za račune koje kreditna institucija vodi kod sebe za potrebe izvršenja platnih transakcija u svoje ime
- brojčani znak „3“ – za transakcijski račun koji kreditna institucija otvara na osnovi okvirnog ugovora s fizičkom osobom koja u tom ugovoru djeluje izvan područja svoje gospodarske djelatnosti ili slobodnog zanimanja (u nastavku teksta: transakcijski račun potrošača)

DRUGI BROJČANI ZNAK (n2)

- oznaka namjene računa za transakcijski račun poslovnog subjekta (oznaka korisnika transakcijskog računa „1“)
- oznaka namjene računa za transakcijski račun potrošača (oznaka korisnika transakcijskog računa „3“)

OZNAKE NAMJENE RAČUNA ZA TRANSAKCIJSKI RAČUN POSLOVNOG SUBJEKTA

1. brojčani znak „0“ - za račune koje kreditna institucija vodi kod sebe za potrebe izvršenja platnih transakcija u svoje ime
2. brojčani znakovi „1“, „3“, „4“, „5“ - za račune poslovnih namjena
3. brojčani znak „7“ - račun posebnih namjena za naplatu za naplatu zajedničkih prihoda proračuna
4. brojčani znak „8“ - za račune proračuna
5. brojčani znak „9“ - za račune otvorene na ime kreditnih institucija ili drugih pružatelja platnih usluga preko kojih pružatelji platnih usluga izvršenja platne transakcije ili preko kojih se obavlja namira platnih transakcija izvršenih za pružatelja platnih usluga preko platnog sustava

OZNAKE NAMJENE RAČUNA ZA TRANSAKCIJSKI RAČUN POTROŠAČA:

1. brojčani znak 1- žiroračun
2. brojčani znak 2 - tekući račun
3. brojčani znak 5 - račun za posebne namjene

IBAN

- transakcijski računi se koriste za potrebe izvršenja međunarodnih i prekograničnih platnih transakcija
- otvaraju se u skladu s IBAN (International Bank Account Number) konstrukcijom prema međunarodnoj normi ISO 13616
- Hrvatski IBAN sastoji se od 21 alfanumeričkog znaka
prm. **HRcc AAAAAA BBBBBBBBBB**
- gdje „cc“ označuje kontrolni broj, „A“ vodeći broj banke (7 znamenki), „B“ broj računa (10 znamenki)